Йов і його доньки

Hans-Jörg Ronsdorf · квітень 2021 р. · перероблено в жовтні 2026 р.

Цикл доповідей про книгу Йова звернув мою увагу на Йовових доньок. Вони — лише маленька деталь у захопливій книзі давнини. Ця книга належить до найвражаючіших літературних творів історії. Її нелегко читати, і для біблійної книги вона доволі довга. Хто зуміє прочитати її за один раз, той переживе цунамі для розуму, серця й духу. Адже йдеться про питання, чому праведний і бездоганний Йов і його родина мусять пройти через такі несправедливі страждання й таку долю. Це велике питання й донині, і книга Йова — корисний внесок у це питання у формі літератури мудрості. Остаточної відповіді не дає й Йов. Відповідь — не богослов'я відплати, як намагаються доводити Йов і його друзі, яке просто стверджує: праведного благословляють, неправедного карають. Цей принцип не є відповіддю на страждання у світі.

Але моя тема зовсім не ця. Ідеться, як я вже сказав, про маленьку деталь, «побічний продукт», який стосується теми ролі жінки в Біблії. Досі я ні у своїй книжці, ні в подальших працях не розглядав жінок у Старому Завіті. У Старому Завіті є жінки, які були пророчицями, царицями, суддями й провідницями (наприклад, Маріям (Міріям), сестра Мойсея й Аарона, Девора і Хулда як пророчиці, Девора як суддя, Естер як цариця). Не як норма, а як винятки. Але хто робить із цього висновок, що це бажаний Богом взірець ролей, мусив би обґрунтувати зі Старого Завіту, що чоловіки мають вести, а жінки — йти слідом. Сама розповідь про творіння для цього не годиться. Навпаки, ієрархічна нерівновага між чоловіком і жінкою — наслідок гріхопадіння, і вона стала визначальною частиною суспільств усіх часів, у різних формах. ***Ієрархія з'являється не до, а лише після гріхопадіння.***

Коли жили Йов і його велика родина?

Юдейська традиція відносить Йова до часу Авраама (і Мелхиседека). Звісно, є й інші теорії про те, коли відбувалася ця історія, але має сенс думати саме про цей час і порівняти життя, випробування й спокуси Авраама та Йова.

Отже, ці двоє чоловіків живуть до дарування Закону, до встановленого Законом жертовного служіння. Один стає батьком народу й навіть більше — земним батьком усіх віруючих. Йов із краю Уц — не єврей, не ізраїльтянин. І все ж він знав живого Бога. Як він Його знав або на підставі якого об'явлення, ми не знаємо. В останніх розділах книги Бог говорив до Йова безпосередньо. А Йов навіть сказав: «тепер же побачило око моє Тебе» (Йова 42:5). Це було його внутрішнє зцілення. Вважають, що Йов жив на території нинішньої Йорданії, у краї, де осілі поселення межували з пустелею.

Історія Йова відома. Сатана має свій погляд на те, як діє віра в Бога: це оборудка або навіть брудна гра. Без винагороди немає вірності Богові. Саме Йов, один із найбагатших людей Близького Сходу, стає показовим прикладом того, що сатана помиляється. Може, не щодо всіх, хто вірить Богові, але щодо Йова. Ціна цього доказу висока. Але кінець його історії загоює Йовові рани. Кінець, який у реальному житті трапляється радше рідко. Багато стражденних не зазнають у цьому житті й у своєму стражданні такого визволення, як Йов.

В останньому розділі Йов отримує все вдвічі. Що сатана в нього забрав, він отримує назад удвічі. Десятьох дітей він утратив, десятьох дітей отримує після того, як його страждання закінчилися:

Йова 42:13 І було в нього сім синів і три доньки.

14 Першу він назвав Єміма — горлиця, другу Кецію — цвіт кориці, а третю Керен-Гаппух — ріжок для рум'ян.

15 У всьому краї не знаходили жінок, гарніших за Йовових доньок. Батько дав їм спадщину серед їхніх братів. (Einheitsübersetzung, німецький переклад Біблії)

Це особливе, у Старому Завіті майже єдине у своєму роді виділення трьох доньок показує переміну Йовової долі. Наскільки особливе й незвичайне це виділення доньок, настільки ж неповторний поворот Йовової долі.

Що в цьому дивного?

А те, що в цю добу патріархату, у час, коли жінки були власністю й майном, як товари чи речі, впадають в око дві речі:

1. ***Названо на ім'я тільки трьох доньок, а не синів.***
2. ***Доньки успадковують так само, як їхні брати.***

Сам Йов дає їм імена й наділяє їх спадщиною, не віддаючи переваги братам. У цьому видно велику шану Йова, батька, до своїх доньок — і то всупереч тенденціям його часу й культури. Це лише припущення — не доказ, радше ознака: чи страждання змінили Йовів погляд на жінок?

Він, як Авраам і як ми, був дитям свого часу. Його й нас формує суспільство, у якому ми живемо. Тодішній образ жінки (як і нинішній) відповідав слову покарання для Єви з Буття 3:16: «До нього (твого чоловіка) буде прагнення твоє, а він пануватиме над тобою». Я завжди казав, що ці стосунки між чоловіком і дружиною і навпаки не були негативними в усій можливій мірі, якщо мірити тим, як задумав їх Бог. Були позитивні винятки, які, однак, підтверджували правило. Патріархат — не відображення Божого батьківства над Його родиною, а світська суспільна структура родини й роду в різних формах на всіх континентах, аж до консервативного євангельського світу.

У всякому разі Йов бачить щось особливе не в синах, а в доньках.

Найважливіших уроків життя ми навчаємося не через добре й приємне, а через страждання. Вони змінюють нас. Але немає певності, що вони завжди притягують нас до Бога. Досвід і доброго, і поганого може притягти нас до Бога, але може й віддалити від Нього, якщо наша реакція — гнів і розчарування. Йов певним чином виходить зі страждань очищеним. Він у злагоді з Богом, так само як і з ближніми, починаючи зі своєї дружини.

Нинішній погляд багатьох консервативних християн на питання статей — це ієрархічне підпорядкування жінки, а також заборона говорити, навчати й керувати на богослужінні. А домашню сферу вважають її біблійним полем діяльності. Цей погляд так глибоко вкорінений у сьогоднішніх пасторів і старійшин (пресвітерів) чи провідників церков, що має статися щось особливе, аби вони відмовилися від цього світського погляду й прийняли погляд Творця й Відкупителя. Ні, я не вважаю, що для цього потрібна особиста історія Йова, а тільки те, що для зміни думки замало просто переставити формулу. Це сягає набагато глибше, і потрібна мужність, щоб передумати, обстоювати це й діяти відповідно.

Ідеться, до речі, не про те, що чоловікам не можна вважати жінок гарними. Три доньки ж були разючими красунями, майже як три ангели для Йова. Цією красою чоловіки хочуть володіти. Вони прагнуть цієї краси, і їм це дозволено. Але не як власності, якою можна вільно розпоряджатися, а щоб берегти її, тішитися нею й зберігати їй вірність. Так, як жив сам Йов (Йова 31:1).

Імена

Імена трьох доньок незвичні для нашого вуха, але, як часто в Старому Завіті, сповнені змісту. Бенедикт Петерс (Benedikt Peters) пояснює їх у своєму коментарі до книги Йова так:

«Вірш 14. «***І назвав він першу …***»: ми дізнаємося тільки імена Йовових доньок. Першу звали ***Єміма***, jəmîmâh, від jôm, «день», тобто приблизно «***ясна, як день***». Це приблизно відповідає грецькому жіночому імені Олена, «та, що яскраво сяє». Після ночі страждань над Йовом тепер зійшов ясний день добробуту. Згідно з арабським коренем слова, ім'я може означати й «голубка»».

«Другу звали ***Кеція***, qəṣîʿâh, — це запашна пряність касія (Вихід 30:24; Псалом 44 (45):9). Керен-Гаппух, qæræn happûk, — це ріг, у якому зберігали стибій, чорну фарбу для очей у жінок».[1]

«Три імені, що вказують на його відновлений добробут (Буття 4:25; 5:29).»

«***Єміма*** — «денне світло», після його «ночі» злиднів; Маурер (Maurer) натомість: «голубка»».

«***Кеція*** — «касія», ароматична рослина (Псалом 44 (45):9), замість його відразливого подиху (19:17) і його виразок».

«***Керен-Гаппух*** — «ріг стибію», фарба, якою жінки фарбували повіки; на противагу його «заплямованому в поросі рогові» (Йова 16:15) [Neues Leben, німецький переклад Біблії: «Моя гордість і моя честь лежать у багнюці».]»

«Імена вказують і на красу його доньок».[2]

Спадщина

«Вірш 15. «спадщину серед … братів» — незвичайна на Сході ласка для доньок, які за юдейським законом успадковували тільки тоді, коли не було синів (Числа 27:8), доказ добробуту й однодумності».[3]

«І батько дав їм спадщину посеред їхніх братів. Цей учинок Йова, що суворо суперечить приписам Мойсеєвого закону (Числа 27:8), але має паралель радше в певних родинних звичаях арабів, ніж у суто єврейських практиках, мав дати донькам змогу й після заміжжя жити далі серед своїх братів; ***тому його згадано як знак братньої й сестринської злагоди, що панувала між цими пізнішими дітьми Йова так само, як і між попередніми (пор. розділ 1:4).***»[4]

У своєму коментарі до книги Йова Бенедикт Петерс влучно пише: «Коли Бог кличе нас на ім'я або дає нам ім'я, Він показує, що ми для Нього означаємо. Відновлення Йова — безперечно, завдаток відновлення всього наприкінці віків. Тоді й жінок нарешті піднесуть у гідності, і їм нарешті віддадуть честь, якої їм відмовляли протягом тисячоліть людської історії, але яку чоловіки винні їм віддавати: «***Чоловіки, так само живіть із ними розважливо, як зі слабшою посудиною, жіночою, і віддавайте їм честь, бо й вони співспадкоємиці благодаті життя, щоб ваші моли-***

тви не мали перешкоди» (1 Петра 3:7). Чоловіки мають віддавати своїм дружинам честь, що належить їм як спадкоємицям, бо «***їхній батько***» дав їм «***спадщину посеред їхніх братів***» (пор. Числа 27:7)».[5]

Петро у свій час, коли панували чоловіки, вважає за потрібне звернути увагу навіть віруючих чоловіків на те, що жінки тепер успадковують так само. За Мойсеєвим законом так бувало тільки тоді, коли не було братів.

Але в Христі немає ні чоловічої статі, ані жіночої (Галатів 3:28). І тому було б благословенням, якби й Бенедикт Петерс не тільки частково підносив жінок до тієї гідності, яка, на його думку, їм належить, а пройшов увесь шлях. Накладати на них однобічну покору, забороняти їм говорити (молитися, проповідувати, навчати) і керувати — це якраз ознаки занепалого світу, а не нового творіння, яке не тільки має прийти, а вже почалося з церквою як новою людиною (Ефесян 2:15).

Стільки про доньок Йова, які, мов маяк, вирізняються з маси і вже в давнину вказували на те, якими цінними — і рівними зі своїми братами — мають бути жінки. Якщо вже тоді, то сьогодні й поготів.

Примітки

1. Benedikt Peters, *Kommentar zum Buch Hiob* (німецькою мовою), Bielefeld: CLV 2020, с. 412.
2. Jamieson, R. / Fausset, A. R. / Brown, D., *Commentary Critical and Explanatory on the Whole Bible*, I, Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, WA 1997, 344.
3. Jamieson, R. / Fausset, A. R. / Brown, D., *Commentary Critical and Explanatory on the Whole Bible*, I, Logos Research Systems, Inc., Oak Harbor, WA 1997, 344.
4. Lange, J. P. / Schaff, P. / Lewis, T. / Zöckler, O. / Evans, L. J., *A Commentary on the Holy Scriptures: Job*, Logos Bible Software, Bellingham, WA 2008, 631.
5. Peters, *Kommentar zum Buch Hiob*, с. 412.